

Poprečnina v gotovini plačana.

ŠTEVILKA 9

LETNIK XXXIV

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. SEPTEMBRA 1933

VSEBINA: Zadrúžna država. — Kam gre svetovno gospodarstvo. — Zadrúžno gibanje v Palestini. — Stanje zadrúžništva v posameznih državah. — Družbeni davek. — Iz našega zadrúžništva. — Zadrúžništvo v državi. — Zadrúžništvo v inozemstvu. — Gospodarstvo.

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 9, I. 1933.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Izredni občni zbor Kmetijskega društva v Dobropoljah, r. z. z o. z., se vrši 24. septembra 1933 ob 3. uri popoldne v gostilniških prostorih tega društva. Dnevni red: 1. sprememba pravil. 2. slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Dobrávi pri Kropi, r. z. z n. z., se vrši v nedeljo dne 1. oktobra 1933 ob 4. uri popoldne v uradnici na Srednji Dobrávi. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. revizijsko poročilo iz l. 1933. 3. ponovno obravnavanje sklepov iz leta 1931. 4. potrditev računskega zaključka. 5. poročilo načelstva in nadzorstva. 6. volitev načelstva in nadzorstva. 7. slučajnosti.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Mežici, r. z. z n. z., se vrši dne 24. septembra 1933 ob 11. uri v društveni sobi pri Kevpu. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. potrjenje računskega zaključka za leto 1932. 4. slučajnosti.

Redni občni zbor Stavbne zadruge „Kaptoliški dom“ v Mežici, r. z. z o. z., se vrši dne 24. septembra 1933 ob 12. uri v društveni sobi pri Kevpu. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. potrjenje računskega zaključka za leto 1932. 4. slučajnosti.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Št. Petru na Medvedovem selu, r. z. z n. z., se vrši v nedeljo 24. septembra 1933 ob 3. popoldne v župnišču. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. odobritev računskega zaključka za leto 1932. 3. slučajnosti.

GLASILO ZADRÚŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI DNE 15. SEPTEMBRA 1933

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12.50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Zadružna država.

Ob sedanji svetovni gospodarski krizi gre za vprašanje, ali ima svoj vzrok v samočasni motnji gospodarskega mehanizma ali tiči v njej principijelna napaka in če je ta napaka lastna sedaj obstoječemu gospodarskemu redu. To velevažno vprašanje še ni rešeno. Najbrž se bo pa rešitev glasila tako, da vpliva na krizo oboje.

Naj navedemo samo enega izmed vzrokov, ki so od zunaj vplivali na razvoj gospodarstva, namreč mednarodna obremenitev z vojnimi dolgovi. Na drugi strani pa je tudi brez dvoma, da je treba dosedanji gospodarski sistem podvreči reviziji. Namesto samovolje mogočnih podjetnikov, velikih koncernov ali celo nacionalnih aspiracij na polju produkcije se mora v naš gospodarski red ali nered vnesti več smotrenosti in več sistema. Ta potreba se dandanes priznava v najbolj širokih krogih. Kakšno obliko naj privzame to smotreno organizirano gospodarstvo, o tem obstoji v splošnem še velika nejasnost. Tu moramo opozoriti na zadružništvo, ki si lahko lasti zaslugo, da je že dolgo iskalo možnosti za praktično uresničenje teh želja. Zadružništvu je tudi uspelo, da je v mnogih državah doseglo zelo velik pomen in da more nuditi rešitev vsaj pri distribuciji (razpečavanju) blaga. Toda da je to možno tudi pri produkciji, o tem svedoči široko razpredena produktivna delavnost raznih zadrug.

Prof. Robert Peers razpravlja o tem predmetu v Peoples's Year-Book. Povdarja korigisti, ki jih ima kolikor mogoče velika koncentracija distributivnega delovanja v zadružnem sistemu konsumentov in piše:

Finančna kriza, ki je povzročila padec zadnje delavske vlade na Angleškem, pomenja več kakor samo začasno motenje v našem gospodarskem mehanizmu. Ukrepi, ki jih je izdala nova vlada, ne bodo prinesli rešitve problemov, ki stoje za krizo. Ostri ukrepi glede varčevanja pri javnih izdatkih in nakladanje zelo visokih davkov bodo morda za nekaj časa položaj olajšali. Toda v nadaljnjem poteku bi utegnili taki ukrepi položaj še poslabšati, ker zmanjšujejo kupno moč širokih ljudskih slojev. Ne da bi se spuščali podrobneje v to vprašanje, se more vendar ugotoviti, da pomenja sedanja kriza, ki je višek gospodarske depresije in negotovosti, naravnost izzivanje vsega našega gospodarskega sistema in mnogih vodilnih misli ekonomične teorije.

Temu izzivanju se tudi zadružno gibanje ne more izogniti. Čeprav je vedno svoje zahteve opiralo na načela, ki so nasprotna konkurenčnemu sistemu, je vendar v svojem modernem razvoju doseglo svoje uspehe s tem, da je molče priznavalo stvari kakor so. Kako daleč bi bilo zadružništvo pripravljeno iti v tej svetovni krizi in sprejeti nase ogromne žrtve, da se reši sistem privatnega podjetništva in konkurenčnega gospodarstva,

to je sistem, ki je odvisen od volje ljudi, ki so svoj denar investirali v podjetje, da bi iz njega vlekli osebne koristi? Na drugi strani, kako daleč je pripravljeno doprinesati žrtve za uresničenje združnih načel, ki gredo daleč preko tega, kar ima pred očmi današnje gibanje?

Vsak sistem, ki je odvisen od zasebne podjetnosti in je zgrajen na principu konkurence in medsebojnega izkoriščevanja, ima to napako, da je na milost in nemilost izročen interesni igri zasebnikov, ki se dajo voditi od bojzani pred izgubo in od upanja na dobiček. Vsak poizkus, ki bi ga podvzeli posamezniki ali država, da bi se doseglo izboljšanje, mora izpasti tako, da se enim naklonijo ugodnosti na škodo drugih. Tako mora vsak poizkus, omejiti javne izdatke ali porazdeliti javna bremena, zadeti ene na škodo drugih. Kakršnakoli sredstva naj se uporabljajo, je nemogoče doseči enakost pri žrtvah, o katerih se toliko čuje. Saj se ne more niti reči, da se v resnici še izvršuje ta avtomatična in konstantna prilagoditev, ki se splošno še vedno jemlje za resnično v konkurenčnem boju. Ako cene padajo, to še ne vede do večjega povpraševanja, ako ta pojav spremlja brezposelnost in vedno manjša kupna moč. Padanje cen v veletrgovini nima vedno za posledico tudi padanje cen v trgovini na drobno, ker se hočejo vsi kolikor mogoče dolgo držati svojih lastnih koristi. Zasebni trgovec raje omeji konkurenčno svobodo, kateri vedno poje hvalo in slavo in namesto tega raje proda manj blaga po višji ceni kakor pa več blaga po nižji ceni. Tu pridejo v konflikt njegovi lastni interesi in interesi javnosti.

Izločitev konkurence.

Vzemimo, da je mogoče, v večjem zasebno gospodarskem sistemu uspešno voditi ne samo kako združno podjetje, ampak da

si predstavimo nekaj veliko večjega, namreč združno državo, ki postavi vse možnosti in sredstva skupnosti v službo vseh in ki izloči vse zasebne koristi na škodo drugih. Posledica bi bila, da bi vsako izboljšanje prišlo sorazmerno v dobro vsem, dočim bi morali vsako izgubo ravnatoko trpeti tudi vsi. Za ta ideal je nastopalo staro združno gibanje. Ali se ga novejše gibanje še drži? Ali je to namen, ki se sploh da uresničiti? Ravno sedaj je čas, da se to vprašanje razmotriva.

Vzemimo, da je v distributivnem (razpečevalnem) gospodarstvu konkurenca izločena, da so vsi konsumentje združniki v sedanjem pomenu besede in da bi vsi kupovali v zadruhi. Kakšne izpremembe bi tedaj nastopile v produkciji, pri določanju cen, v povpraševanju po blagu in v razdelitvi dohodkov. Jasno je, da bi to povzročilo celo prekucijo v celokupnem gospodarstvu in v ekonomski teoriji. Velik del te teorije bi moral pripadati zgodovini, če bi se izločil sistem konkurence, ki je med najvažnejšimi sestavinami gospodarske teorije.

Organizacija konsumentov, ki bi obsegala ves narod in ki bi kontrolirala razdeljevanje najvažnejših konsumnih predmetov, bi imela neznansko moč. Vse presežke bi bilo mogoče reducirati na znesek, ki bi kril edino še poslovne stroške. Seveda pa se predpostavlja, da bi organizacija konsumentov sama odredjala kontrolo o zadosti velikem produkcijskem aparatu, da bi tako mogla nastopiti proti monopolom in umetnim omejitvam v preskrbi. Producenti, ki bi na podlagi posebnih sposobnosti in posebnih naravnih prednosti mogli producirati cenejše, pa bi dosegli presežek, ki bi ga konsumenti tudi ob najtesnejšem združnem sodelovanju ne mogli izločiti ali razpečati.

Zato je zelo pomembno, da organizirani konzumentje ravnajo z največjo spret-

nostjo in si zagotove najboljše naravne pogoje. S tem bi jim bilo omogočeno, da bi razpečali vse presežke po odbitku stroškov, povzročenih v kontroliranih obratih. Moč, ki bi jo imeli vsled možnosti vplivanja na cene, bi mogli izkoristiti na enak način.

Kontrola cen.

Ako so dani ti bistveni pogoji, more organizirani konsument kontrolirati nabiranje kapitala. Obresti bi ali sploh ne bilo ali bi prišle konsumentu v dobro v vsem obsegu. Kajti če bi taka korporacija izvrševala kontrolo nad cenami, bi mogla z enostavno premaknitvijo cen od časa do časa ugotoviti znesek, ki naj bi se porabil za pokritje trenutnih želja in za razširjenje produkcijske delavnosti. V izvestnem obsegu more združništvo že sedaj to storiti, ne sicer s premaknitvijo cen, pač pa s primerno določitvijo povračila pri blagovem popustu.

Seveda je jasno, da če bi bila vsa poraba organizirana združno, ne bi imelo izplačevanje blagovnega popusta nobenega pomena. S takim močnim stališčem bi bilo konsumentski organizaciji lahko, doseči tolik vpliv na investicije kapitala, če bi bili zasebni monopolski dobički izločeni. Celotna produkcijska delavnost bi potem ne bila več odvisna od nepreračunljivosti zasebne inicijative, katera se v slučaju, če se je poloti val optimizma, da zavesti k pretirani ekspanzivnosti, če pa se pojavi prikrit pesimizem, zopet v pretiranem obsegu izgubi pogum. Te misli imajo zlasti svoj pomen za današnje čase.

Razmerje med ponodbami in povpraševanjem se bo v tej združni osvetlitvi ostvarjalo sledeče: Povpraševanju se bo v združno organiziranem razpečevalnem sistemu verjetno dalo boljše in bolj pametno ugoditi; kajti združniki morejo sami dovoljno skrbeti, da se zadosti njihovim željam. Ker so orga-

nizirani, imajo kontrolo nad svojo lastno prodajalno in slednjič nad velenakupno organizacijo kakor tudi nad produktivnimi oddelki. Dalje se morejo ponudbe mnogo bolje prilagoditi povpraševanju. Zadruga vodi do večje stalnosti potreb, do zmanjšanja blagovnih zalog, do prihrankov pri propagandi, pri prevoznih stroških i. t. d. Da bi se pa vse to tudi dejansko doseglo, bi moralo biti združno gibanje mnogo bolj obsežno.

Vzgoja konsumentov.

Verjetno je, da sedanji konkurenčni sistem v produkciji in distribuciji izkazuje preveliko raznovrstnost blaga, od katerega ima marsikatero za naše življenje le majhen pomen. Dostikrat se potrebe šele ustvarjajo z umetno vzdrževano propagando. Ta način produkcije, ta neskončna raznoličnost potrebščin zelo podražuje naše stroške za preživljanje. Posledica ni nič drugega kakor potratnost. Resen združni sistem bi se potrudil, da bi vzgojil povpraševanje in to z ozirom na kakovost in množino. Svoje delovanje bi združništvo usmerilo tako, da bi nudilo to, kar je najboljše in ne to, kar se najbolj plačuje. Varovati se je seveda treba nevarnosti, da bi utegnili po tolikšni koncentraciji moči na enem mestu nastopiti prevelika utesnitev naših potreb. Splošna kontrola konsumentov, ki bi se morala še bolj izvajati kakor se izvaja točasno, pa bi bila že zadostna varnost proti taki možnosti.

Koncentracija povpraševanja, ki bi bila reducirana na omejeno število trgovskih predmetov, bi omogočila velike prihranke pri produkciji in razpečevanju. Sedanje združništvo je v svoji produktivni delavnosti zelo ovirano. Pri nekaterih standardnih predmetih (n. pr. pri milu) se more uvesti lastna produkcija v zadosti velikem obsegu, da se prihrani čim več stroškov. To pa ne velja za predmete, ki prihajajo na trg v zelo raz-

novrstni obliki, kakor n. pr. obleka, pohoštvo. S tem, da se razširi zadružna trgovina, bi se poenostavila nepotrebna raznoličnost potrebščin, kar bi imelo primeren vpliv tudi na izvenzadružno produkcijo.

Ako v sedanjem času zadružništvo ne more misliti na to, da bi uresničilo svoj

ideal, je vendar občni interes, da se zadružno gibanje razširi.

Glede nauka o konkurenci so se pisale že mnogoštevilne razprave. Gotovo je prišel tudi že čas, da se formulira zadružni nauk, da bi se mogle njega zahteve in ideali z logično konsenzvenco osvetliti in pregledati.

Kam gre svetovno gospodarstvo?

Velike upe so stavili v svetovno gospodarsko konferenco v Londonu. Njen zaključek pa je bil nad vse klavérn. Sicer je bilo sklenjeno, da bo svoje delo še nadaljevala in da se posvetovanja le začasno prekinejo, toda to je samo olepšavanje, ki ne more spremeniti končne ocene in usode. Naj sprejme naknadno kakršnekoli sklepe in resolucije, polom je gotov in se ne da zakriti. Konferenca ni opravičila niti najbolj skromnih nad, ki so jih stavili vanjo pesimisti, o pričakovanju optimistov niti ne govorimo. Bil je morda zadnji poizkus, obnoviti svetovno gospodarstvo v smislu principov liberalnega gospodarskega reda.

Ta zadnji poizkus se je moral ponesrečiti, ker se nikjer po svetu dejansko ne gospodari v smislu načel liberalnega kapitalizma, ampak vsakdo le pričakuje, da bodo drugi sledili tem nazorom liberalnega kapitalizma. Tako je prišlo, da so se delegati raznih držav medsebojno obsipali z očitki, da je vsaka delegacija skušala naprtiti krivdo drugi delegaciji, da se je le razglabljal, kdo je krivec in da se je komaj čakalo, da se je moglo kaki državi očitati pomanjkanje volje za skupno delo. Na svetovni gospodarski konferenci v Ženevi leta 1927 so se mogli zediniti vsaj na nekaj resolucij, ki so kazale pot, po katerem naj bi se obnovilo liberalno svetovno gospodarstvo. Seveda pa so te resolucije ostale le na papirju, ker je

njihova provedba nasprotovala danim razmeram in ni bila v interesu posameznih držav. Leta 1933 pa ni bilo v Londonu mogoče zediniti delegate niti za skupno ideološko podlago. Posvetovanja v Londonu so torej pokazala, da se po starem potu ne da več hoditi. Na jasnem so si pa tudi bili, da nasprotni pot, namreč pot avtarkije, ne vede do cilja. Sicer hočejo imeti svetovno gospodarstvo, vse države so interesirane na ozkem gospodarskem sodelovanju, toda za to skupno delovanje je treba dobiti nov pot, novo obliko. Naloga londonske gospodarske konference bi bila, da odkrije to novo obliko in jo jasno oriše, toda tudi ta naloga se ni izpolnila in zavoljo tega ni preostalo nič drugega kakor ugotovitev, da mora vsako narodno gospodarstvo iskati novo ravnovesje, da s tega stališča naveže stike s svetovnim gospodarstvom.

Da smo dospeli do odločilnega prekreta, je pokazala zlasti razprava o valutnem problemu, ki je stala najbolj v ospredju. Čeprav so nekatere države posebno Francija, Belgija, Holandska, Švica in Poljska odločno branile in zagovarjale zlato valuto, vendar je prevladovalo mnenje, da povratek k zlati valuti v starem smislu ni več mogoč in da je treba v valutarni politiki ubrati drugačna pota. Problematika vsake valute obstoji v tem, da mora biti stabilna v dvojnem oziru, stabilna napram zlatu in napram valutam onih držav, ki se oklepajo zlata, na drugi

strani pa mora biti stabilna z ozirom na cene. Kot odločilno se je doslej smatralo, v kakšnem odnosu stoji valuta nasproti zlatu, pred vojno pa smo imeli tudi neko izvestno stalnost cen. Zlata valuta je funkcionirala tedaj čisto dobro, ker je bila izmenjava blaga med narodi neznatno ovirana in so mogli dolžniki izpolnjevati svoje obveznosti z izvozom blaga. Ta stari valutarni sistem je približno okoli leta 1928 še kolikortoliko deloval, leta 1931 pa se je zrušil, ker je bila zaradi stalnega povišavanja carine izmenjava blaga tako ovirana, da plačilni promet ni mogel več nemoteno funkcionirati. Čim dalje več držav je odtlej opuščalo zlato valuto. Roosevelt se je povzpел celo tako daleč, da je v svoji prvi spomenici označil politiko držav z zlato valuto kot „umeten in samo prehodni eksperiment“. Za Roosevelta in Amerikance je danes odločujočega pomena stalnost napram cenam. Tako se glasita dve mesti Rooseveltove spomenice: „Naj čisto odkrito povem, da iščejo Zedinjene države tak dolar, ki bo še v eni generaciji imel isto kupno moč in isto plačilno vrednost, kakor dolar, ki ga hočemo doseči v bližnji prihodnosti. Ta cilj pomenja več za blagor drugih narodov kakor pariteta, ki bi bila stabilizirana za en mesec ali samo v razmerju do funta ali do franka.“ „Zdrav sistem notranjega gospodarstva je za blaginjo naroda večji činitelj kakor cena njegove valute, ki se izraža v meničnih tečajih tujih valut. Stari fetiši takozvanih mednarodnih bankirjev se bodo nadomestili s prizadevanji, narodne valute tako fundirati, da bodo imele trajno kupno moč.“ To malo diplomatično formuliranje ima vsaj to prednost, da da jasno spoznati, da se Amerikanci ne brigajo za pariteto dolarja nasproti angleškemu funtu in drugim valutam, ampak da je zanje merodajna stabiliteta napram cenam.

Ta ameriška politika pomenja, da so se obrnili od stare zlate valute in da so nastopili v novi smeri. Amerikanci hočejo hoditi po novem potu, ker so mnenja, da morajo cene po periodi padca zopet zrasti in da se da to povišanje cen doseči z monetarnimi ukrepi. Vodilo bi predaleč, ako bi hoteli v okviru te razprave pokazati pomen tega vprašanja v posameznostih in ako bi hoteli preiskati, če je ta smoter opravičen. Zadostuje, če povdarimo, da razmere vendar niso tako enostavne in jasne, kakor si jih predstavljajo Amerikanci v svoji zavirljivi naivnosti. Bilo je upati, da bo prišlo v Londonu do izčrpne razprave o razmerah med valuto in cenami in da se bo ta zadeva kolikortoliko razčistila. Toda v Londonu zbrani delegati menda niso bili pooblašteni za razpravljanje o teh stvareh. Posamezni zastopniki so povedali vsak svojo doktrino in so kakor po navadi govorili tako, da se niso razumeli. Ker je vsakdo pod posameznimi gesli razumel kaj drugega, je bilo lahko, da je vsak ovrigel nasprotnikovo mnenje. Do kake razjasnitve torej ni prišlo; Amerika bo šla sama svojo pot, ki pa obeta biti čim dalje bolj nevarna in zamotana.

S svojim postopanjem je Amerika odločila tudi vprašanje, ali naj se najprej stabilizira ali pa naj se najprej zvišajo cene. V Londonu je bila večina držav za to, da je treba prvo stabilizirati valute med seboj, ker negotovost valute in nestalnost meničnih tečajev ovirata trgovino. Toda Amerika ni šla na to; Roosevelt je izjavil, da je Ameriki vse eno, kakšna je vrednost dolarja, merjena po tujezemskih plačilnih sredstvih. Za Ameriko je merodajno edino le to, da se cene dvignejo in sicer domače ameriške cene, dočim se je od londonske konference pričakovalo, da bo začela mednarodno akcijo za dvig zlatih cen. Seveda pa ni mogoče s tem več računati, ker je bila

stabilizacija valute kot potrební pogoj odklonjena.

Vzporedno s to razpravo o možnosti zvišanja celokupnih cen se je razpravljalo o cenah posameznih produktov. To je nevaren pot; ali razmere so tako zamotane, da tudi tu ne morejo metode liberalnega konkurenčnega boja vesti do cilja. Organizirati hočejo pridelovanje blaga in njega razdeljevanje in sicer hočejo organizacijo zaenkrat omejiti na nekatere važne osnovne produkte, kakor: pšenica, vino, les, bombaž, volna, premog, baker, srebro, kava, kakao in sladkor. Angleški zastopniki so podali izvestne vodilne misli o tej kontroli produkcije. Pri tem pa je šlo večinoma za pripočila jako splošnega značaja: trgovske pogodbe naj bi bile kar najbolj široke, naj bi imele trajno vrednost, prizadeti producentje in konsumentje naj bi jih izvajali pošteno in pravično, organizacija naj bi bila praktična i. t. d. Tako bi bilo mogoče priti do učinkovitih pogodb za posamezne vrste blaga. Toda tudi ta razprava je pokazala, da spada čas liberalnega gospodarskega sistema v prošlost in da je treba iskati novih potov.

Delegacije iz 66 raznih držav so bile odšle v London z velikimi nadami in načelnik najbolj merodajne vlade je naročil svojim odposlancem: delajte hitro in govorite malo. Razočarani pa so delegatje odšli iz Londona, kajti ni se delalo in ni se nič doseгло. Do dela pa zato ni prišlo, ker si

delegatje niso bili na jasnem, da stojimo na pragu gospodarskega preokreta, gospodarskega preloma. Doslej se je vodila gospodarska politika vseh držav po principih, ki jih je bil zasnoval ženijski Adam Smith leta 1776. Sombart je nekoč to dobo liberalnega kapitalizma označil tako-le: To obstoji samo enkrat in se ne povrne več. Marsikatero načelo starega sistema se bo moglo rešiti v novo dobo, marsikatero drugo načelo gospodarskega življenja je bilo v veljavi že pred letom 1776 in bo ostalo v veljavi še naprej, toda na dan silijo nove oblike in treba bo ubrati nova pota. Bilo je že dovolj gesel za označbo novega časa, težje je že, nastajajoče jasno orisati. Ta naloga je bila dana londonski gospodarski konferenci, ki naj bi pokazala nova pota svetovne gospodarske politike. Konferenca pa je le postavila probleme in je opravila le polovičarsko delo. Vendar pa je ponovno potrdila, da se pojavlja tudi v svetovnem gospodarstvu prelom, preobrat. Čimprej bo svet spoznal posledice tega preobrata, tem prej bo pregnano strašilo grozečega propada svetovnega gospodarstva in se bo mogel položiti temelj za nov napredek. Preobrat našega časa zahteva valutarno politiko, ki bo usmerjena na cene, dalje tržno in produkcijsko kontrolo in politiko velikih krajevnih gospodarskih enot. S temi problemi se bo imel svet v prihodnjih letih težko boriti.

Zadružno gibanje v Palestini.

Mogočni razvoj zadružnega gibanja spada med najsilnejše utise, ki jih dobi obiskovalec Palestine. Kdor potuje po deželi, bo videl dve strani Palestine: primitivne, močvirne, slabo obdelane pokrajine in zopet druge, ki so čiste in snažne, kultivirane, da

celo amerikanizirane. Vidijo se traktorji, veliki koncerni in bogastvo, ki se počasi razcvita. Prvo imenovane pokrajine obdelujejo felahi, ki jih izkoriščajo efendiji (odsotni veleposestniki), dočim druge kultivirajo zadružne organizacije židovskih delavcev-producentov.

V naslednjem naj sledi kratko poročilo

o najvažnejših delih, ki jih je izvršilo v Palestini združeno gibanje. Palestina je majhna dežela z 1.035.000 prebivalci, ki se poglavitno bavijo s kmetijstvom. Prebivalstvo na deželi šteje 570.000 duš, po mestih 387.000, poleg tega imamo v Palestini kakih 60.000 do 70.000 nomadskih beduinov. Židovsko prebivalstvo obstoji največ iz novih naseljenecv. Pred 10 leti (1922) je bilo v Palestini 84.000 židov, t. j. 11% celokupnega prebivalstva, leta 1931 pa jih je bilo 175.000 t. j. skoraj 17%. Židovsko kmečko prebivalstvo se je od leta 1922 naprej pomnožilo od 15.172 na 46.465, torej se je potrojilo.

Prva zadruga je bila ustanovljena pred 40 leti. Osnovali so jo židovski naseljenci. Ob tistem času je bilo zelo težko ustanavljati zadruge, ker po otomanskih zakonih niso imele legalne pravice do obstoja. To pravico so dobile šele l. 1920. Od tedaj naprej se pričinja ogromni napredek v razvoju združništva.

Sedaj je v Palestini registriranih že 308 združnih organizacij, med njimi 67 kreditnih in bančnih zadrug, 52 kmetijskih, 93 obdelovalnih, 96 konsumnih ter nekaj produktivnih zadrug. Nad 200 zadrug deluje uspešno. Združne organizacije so skoro izključno židovske, le 4 so nemške in 1 arabska, ki so bile ustanovljene v zadnjem času.

Kmetijske zadruge imajo v palestinskem gospodarskem življenju važno vlogo. Kmetijske zadruge oskrbujejo prodajo oranž, mandeljnov, mleka in mlečnih proizvodov, grozdja, jajec, medu, zelenjave, tobaka, žita i. t. d. Ta trgovina je poslednje čase tako napredovala, da znaša skoro 900.000 funtov šterlingov ali približno 20% celokupne trgovine s kmetijskimi produkti. Tri največje zadruge za vnovčevanje oranž „Fardess“, „Hachaklai“ in „Hit“ so v lanski sezoni izvozile skoro 1 milijon zabojev t. j. skoro 40% celokupnega palestinskega izvoza oranž.

Že s tem, da so organizirale izbiro, zavijanje, prekladanje in prodajo, so izvršile odlično delo; dalo se bo pa storiti še mnogo več in se pripravlja ustanovitev še pomembnejših organizacij.

Poleg tega ima važno vlogo kot prodajna zadruga organizacija, ki deluje kot delavska naselbina. Ta zadruga predstavlja novo obliko združnega udejstvovanja. Delavske naselbine so bile najboljše šola za priučitev kmečkemu delu. Velike okoliše kamenite ali močvirnate zemlje so izpremenile v cvetoče moderne kolonije. Naselbine oskrbujejo svoje člane z vsemi potrebščinami; vse njihovo delo sloni na kolektivni podlagi; celo otroke vzgajajo s sredstvi naselbine. Te naselbine so bile pionirji za razvoj novih naprednih metod v kmetijstvu. Njihova glavnica je l. 1931 znašala skoraj 180.000 funtov šterlingov, članov pa so imele preko 3000. Naselbine tudi prodajajo blago, ki ga pridelajo člani in ti pridelki so na trgu zaradi njihove izvrstne kakovosti zelo cenjeni. V zadnjem letu so prodale blaga za 150.000 funtov šterlingov.

Drugačno obliko kmetijskega združnega udejstvovanja dobimo pri zadrugi z imenom „Jakhin“. Bavi se s saditvijo in gojenjem oranž, banan in drugih sadežev za odjemalce, od katerih stanujejo mnogi v inozemstvu. V l. 1931 je ta zadruga izvršila razna dela, ki so stala nad 30.000 funtov šterlingov, t. j. nad 6 milijonov Din. Pri teh delih je bilo zaposlenih 400 delavcev. Zadruga je dosegla velike uspehe v razvoju delovne tehnike in pri zmanjšanju stroškov.

Tudi kmetijsko zavarovalno združništvo je zastopano. Delujeta dve zavarovalni družbi za zavarovanje goveje živine, ki imata zavarovanih 5.240 glav živine v 94 vaseh v vrednosti 140.000 funtov šterlingov (nad 28 milijonov Din).

Kreditno združništvo. Dovolje-

vanje kreditov je najvažnejši posel zadružništva v Palestini. Razlikujejo pa dve vrsti kreditnih zadrug, namreč take kreditne družbe, ki so jih osnovali mali rokodelci, trgovci in kmetje ter posojilnice in hranilnice (kreditna društva), ki so jih organizirali dniarji in delavci.

Prva skupina šteje 33 družb, ki imajo 28.490 članov in kapitala za 130.000 funtov šterlingov. Poleg tega imajo hranilnih vlog za 641.000 funtov šterlingov. Te družbe poslujejo po mestih in po večjih vaseh. Delavska kreditna društva (3 v mestih, 5 v podeželskih občinah), ki štejejo 7211 članov, imajo kapitala 10.471 funtov šterlingov, hranilnih vlog pa 17.225. Celokupna zadružna kreditna organizacija je torej združevala 36.000 članov ali 20% židovskega prebivalstva v Palestini. Dalje je imela skoraj 700.000 funtov šterlingov (okoli 140 milijonov Din) hranilnih vlog ali približno 15% celopnih hranilnih vlog v deželi. Člani dobivajo kredit po normalnih pogojih po 10 do 12% in so tako v stanu, da razvijajo svoje produktivne sposobnosti in si uredijo svoje gospodarstvo, ne da bi jih izkoriščali oderuhi in izposojevalci denarja. Članom se dajejo posojila v prav znatnem obsegu. Posojila znašajo skoraj 900.000 funtov šterlingov ali približno 22% vseh v deželi razdanih posojil. To zadružništvo naprednje z velikansko naglico, kar pa je združeno z velikimi nevarnostmi. Kreditne družbe in društva bi potrebovala temeljitega nadzorstva in revizij, ki bi jih morala izvrševati prvovrstna revizijska zveza. Velika večina zadrug umeva to potrebo in pred nekaj časa je bilo na neki konferenci sklenjeno, da se osnuje zadružna zveza, toda palestinska vlada doslej zveze še ni registrirala.

Delavske kooperacije. Delavska zadružna organizacija predstavlja centraliziran in široko razpreden sistem. „Splošna

federacija židovskih delavcev“, ki šteje 30.000 delavcev, je ustanovila posebno zadrugo, ki se imenuje „Hevrat-Avidim“. Udruženje obsega različne organizacije za razne panoge zadružništva: poseben oddelek je ustanovljen za kmetijske kolektivne naselbine, poseben oddelek za trgovino, dalje za kmetijske pogodbe, za produktivne zadruge za zavarovanje in slednjič „delavska banka“ kot nekaka centralna gospodarska ustanova delavskega gibanja.

Delavske produktivne zadruge štejejo 55 organizacij in zaposlujejo 900 oseb. Njihovo ustanovitev je pospešila težava, prilagoditi se novim ekonomskim pogojem, ker so uvideli, da se dado te težave lažje premagati z zadružnim sodelovanjem. Zadruge so zbrale kapital v višini 53 000 funtov šterlingov. Promet je leta 1931 znašal 260.000 funtov, dočim so plače dosegla vsoto 105.000 funtov šterlingov.

Konsumne zadruge so doslej še najmanj razvite. Novi prišleci, ki so obrnili svojo pozornost najprej produktivnemu delu, se niso mogli istočasno brigati tudi za svoje konsumentske interese. Osrednja konsumna zadruga „Hamashbir“ je bila osnovana leta 1916 od Splošne zveze židovskih delavcev. Člani (organizacije konsumentov v kmetijskih naselbinah) so morali prodajati svoje pridelke, da so mogli kupovati blago, ki so ga potrebovali za svoje gospodinjstvo ali za svoje kmetije. Hamashbir je morala prevzemati pridelke naselbin in tako postati mešana zadruga za dobavo in nakup. Zaradi tega je morala urediti poseben oddelek za prodajo kmetijskih pridelkov včlanjenih zadrug. Po večletnih izkušnjah pa se je pokazalo, da je bolj priporočljivo, ves nakup kmetijskih pridelkov izročiti centrali kmetijskih naselbin. Društvo Hamashbir posluje sedaj kot družba za velenakup za konsumentske in slične organizacije delavskega

zadružništva. Kot centrala dela za 16 konsumentovskih društev, 34 naselbin po kmetih, 27 delavskih skupin in 31 drugih zadružnih organizacij. Leta 1931 je njen promet znašal 68.145 funtov šterlingov.

Kooperativni bančni posli. Hitri razvoj vseh panog zadružne organizacije je močno pospeševala velika pomoč, ki so jo dobivale od centralne banke za zadružne ustanove in od delavske banke.

Centralna banka za zadružne ustanove je bila organizirana l. 1922 in financira zadružne naprave, posebno kmetijske zadrug. Kapitala ima 102.666 funtov šterlingov in dolgoročno izposojilo v znesku 30.000 funtov šterlingov. V teku svojega devetletnega delovanja je banka dovolila za 1,003.004 funtov šterlingov kratkoročnih in za 107.570 funtov dolgoročnih posojil. V vsem tem času ni imela več kakor 0,8% dvomljivih terjatev.

Delavska banka, ustanovljena tudi leta 1922, ima akcijskega kapitala za 80.000 funtov šterlingov in služi vsemu delavskemu gibanju v deželi. V teku prvih devet let svojega obstoja je dovolila 1,603.378 funtov šterlingov posojil, ki so bila porazdeljena med različne skupine interesentov tako-le: kmetijskim organizacijam 512.123, posojilnicam in hranilnicam 93.767, raznim zadrugam 359.368, drugim ustanovam 329.769, za ljudska in stavbena dela 308.379 funtov šterlingov.

Arabci in kooperacija. Kakor je bilo že v začetku povečano, so Arabci zadružne organizacije skoraj nepoznane. Arabci imajo mnogo več zemlje kot jo potrebujejo, da si zasigurajo življenje, ki bi ne bilo slabše kakor življenje židov. Ne gre za pomanjkanje zemlje, ampak za to, kdo jo ima v posesti in kako jo upravlja. Arabski kmetovalec (felah) obdeluje svojo zemljo z zelo prostim orodjem in pridelal na jutru 600 funtov pšenice; njegova krava mu da na leto

800 litrov mleka, dočim se dobi od krav v židovskih naselbinah po 3000 litrov; njegove kokoši ležejo 90 jajec na leto, kokoši židovskih naseljencev pa po 220. Ako prodaja Arabec svoje pridelke za polovično ceno oderuhu, mu nič ne koristi tudi največji kos zemlje, ki mu je na razpolago.

Poglavitni vzrok za nizko stanje arabskega kmetijstva in za bedne življenjske pogoje je iskati v tem, da so Arabci strašno zadolženi in da morajo plačevati grozovite obresti, ki dosežejo včasih 200% na leto. Te obresti iztiskajo iz ubogega felaha narodni predstavniki Arabcev, efendije (veleposestniki). Felah bi moral vedeti, da zemlja, ki jo obdeluje, pripada njemu in da mu je efendi ali oderuh ne sme vsak čas vzeti. Felah silno potrebuje zadružne organizacije, ki bi ga učila, da mora napraviti zemljo rodovitno, da mora pridelovati predmete, ki se dajo lahko vnovčiti, da mora zboljšati svojo živinorejo in perutninarstvo, da mora varčevati in se posluževati kredita le za resnične potrebe.

Predno se bo pa arabski kmetovalec temu priučil, se mora poprej izvršiti veliko zakonodajnega in vzgojnega dela. Zadružništvo v sedanji obliki se naslanja na obstoječi kapitalistični sistem in more obstojati le na podlagi moderne zakonodaje. Britanska uprava je v teku 12 let imela zadosti časa na razpolago, da bi bila napravila kaj koristnega v tem oziru, toda ni storila mnogo. Vse te naloge je zasledovala le počasi in z obotavljanjem. Palestinska vlada začenja še le sedaj po 12 letih nedelovanja uvajati prve korake, da uvede zadružništvo tudi pri Arabcih. Odposlala je odgovornega civilnega uradnika v tujino, da študira zadružništvo in da postane potem registrator zadrug. Pričakujejo, da bo ta važni oddelek uprave imel v bodoče na razpolago svojega odgovornega voditelja in da bo svoje poslovanje teme-

ljito izpopolnil. Najbolj priprosto sredstvo zaboljšanje življenjskih pogojev arabskega ljudstva je, da se ustanovljajo zadruga, morda v zvezi z židovskimi združnimi organizacijami. To je v interesu delovnih židov in Arabcev, v interesu kmetijstva in trgovine v Palestini, v interesu fiskalnih dohodkov in razvoja dežele.

Popis združnega gibanja v Palestini kaže, kako vpoštevanja vredne rezultate je doseglo in to v zelo omejenem času. V zaostali deželi, ki jo točasno kolonizirajo brez pomoči vlade, so bile ustanovljene zadruga za kmetijstvo, industrijo, prevozno trgovino,

namakanje, kredit, zavarovanje itd. Izkušnja, ki so jo napravili z združništvom v Palestini, dokazuje, da more združništvo v deželah, ki se kolonizirajo, doseči velike uspehe. Pravo združno delo more obstojati ne samo brez pomoči države, ampak more premagati tudi zakonite in upravne težkoče.

Zadruga je prišla v Palestini do moči. Sedaj začenja sklepati trgovske zveze z združništvom v inozemstvu. Palestinski zdrujarji so z dosedanjim delom dokazali, da zaslužijo priznanje in podporo mednarodnega združnega gibanja.

Stanje združništva v posameznih državah.

Naslednji podatki so povzeti iz referata, ki ga je imel generalni tajnik mednarodne združne zveze H. J. May ob priliki letošnje združne konference v Baselu.

Združništvo na nacionalnem in internacionalnem polju je bilo potegneno v vrtnec, ki ga je povzročila svetovna gospodarska depresija in ki se je v preteklem desetletju zaganjal ob človeštvo vedno močnejše in vedno bolj grozeče. Še ne pred dobrim letom se je moglo ugotoviti, da kaže združništvo v posameznih državah, čeprav ni ostalo neprizadeto od gospodarskih težav in zastoja v industriji in trgovini, toliko odporno silo, da je niso slutili niti njega privrženci. Dasi navezano na mala lastna sredstva in sredstva svojih članov ter poklicano za občekoristno delo in ne za dobičkarstvo, se je znalo združništvo prilagoditi izpremenjenim razmeram. Na razburkanem morju se je združništvo držalo mnogo bolj ravne smeri nego so mogli to storiti njegovi nasprotniki.

Združni sistem je dokazal svojo sposobnost kot pravičen sistem tako za pro-

dukcijo kakor za porazdeljevanje blaga. Prijatelji združništva so se mogli veseliti o dokazih novega družabnega reda, ki je poklican, da nadomesti razpadajoči kapitalistični gospodarski sistem. Zato so mogli po pravičini zahtevati, da se prizna združnemu sistemu njegova premoč in prednost ob preosnavljanju gospodarskega življenja in pri ustvarjanju podlage za novo civilizacijo.

Mi nikakor nismo pripravljeni, da bi opustili te svoje zahteve, toda si moramo predočiti dejstvo, da je s poostritvijo svetovne depresije in z motnjami, ki jih je povzročila, združništvo bilo neizogibno potegneno v boj z obstoječimi sistemi, uradi in oblastniki. Če bi bilo združništvo ostalo prepuščeno samo sebi, da bi moglo v neomejeni svobodi uresničevati svoje ideale, bi bilo moglo kljubovati viharjem in bi bilo izšlo iz boja okrepcano in obnovljeno ter pripravljeno, da tudi zanaprej služi zgradbi nove in boljše civilizacije.

Teško je, če je sploh mogoče, ugotoviti pričetek tega novega napada na zadruga. V nekaterih primerih gre samo za poživitev

več ali manj prikritega sovraštva zasebne trgovine ali političnih skupin.

Za naše namene bo zadostovalo, ako se pripomni, da je v letu 1932 kriza metala vedno težje in ostreje sence na združno gibanje. Iz raznih držav so drugo za drugim prihajala poročila, da se poleg pritiska splošne depresije pojavlja nov element v obliki napadov zasebne trgovine in da je te napade povzročila ali sama zasebna trgovina, v drugih pa so jih povzročile ekstremne politične stranke, bodisi z desne ali z leve, dostikrat pa od obeh strani. Sledili so organizirani in krepki napadi privatne trgovine na združno gibanje v Avstriji, močan boj sličnega značaja na Francoskem, divji pohodi združenih moči kapitalistične trgovine in po-

litičnih ekstremistov na Češkem, vojna napoved združnim podjetjem v Jugoslaviji, kar je dalo Glavni združni zvezi povod za trditve, da so napadi na združništvo v vseh državah le izraz zedinjenih naporov neke mednarodne organizacije. Take glasove je bilo čuti tudi od drugih strani. Slednjič smo videli močne organizacije zasebne trgovine v boju zoper angleške zadruge.

Spodaj objavljena tabela nam kaže razširjenost konsumnega združništva po posameznih državah. Te številke govore jasno, da se konsumno združništvo občuti povsod kot prava ljudska potreba, dokazujejo pa tudi, da bodo zaman vsi napor nasprotnikov, da bi izpodkopali njegovo moč in ugled.

Stanje konsumnih društev v posameznih državah leta 1931.

DRŽAVE	Štev kon- sumnih društev	Število članov	Število pre- bivalcev do- tične države	Promet v švicarskih frankih	
				konsumnih društev	društvenih central
Anglija	1.188	6,590.020	46,189.445	4.862,155.915	2.293,236.450
Nemčija	1.229	3,765.919	63,180.649	1.656,168.073	612,184.243
Švica	846	399.291	4,066.400	350,805.919	209,178.539
Švedska	863	495.908	6,141.571	461,081.020	192,916.480
Cehoslovaška	1.862	803.077	14,726.158	282,354.273	179,953.427
Finska	533	470.472	3,367.067	318,104.340	176,554.316
Danska	1.739	258.977	3,574.856	258,018.565	174,779.280
Francija	3.155	2,452.055	41,834.923	817,795.212	161,081.697
Avstrija	109	267.665	6,534.481	107,395.163	65,024.647
Poljska	1.245	452.881	32,132.936	122,033.095	53,334.162
Ogrsko	1.654	710.753	8,683.740	88,416.286	52,545.226
Norveško	464	116.147	2,814.748	134,130.234	38,895.994
Letonska	290	44.229	1,900.045	24,930.023	38,142.483
Nizozemska	414	299.786	7,920.388	120,966.254	36,536.705
Belgija	103	444.159	8,092.004	151,516.413	34,784.556
Avstralija	166	42.596	6,476.032	140,520.791	30,667.661
Združene države Amerike	469	154.000	122,834.324	154,644.000	27,331.217
Italija	3.240	692.917	41,230.047	365,510.426	25,783.803
Estonska	235	44.828	1,107.059	30,541.232	20,796.494
Litavija	114	?	2,170.616	?	18,836.589
Bolgarija	131	77.084	5,478.741	13,133.296	15,826.494
Rumunija	1.688	238.021	18,025.237	22,446.659	14,435.683
Islandija	37	8.100	108.644	15,578.375	13,341.813
Irska	470	?	2,971.992	?	12,709.600
Jugoslavija	78	61.427	13,930.918	3,466.694	6,641.853
Kanada	31	8.122	10,374.196	14,243.791	3,778.010
Spanija	279	59.302	21,389.842	34,557.864	2,464.741
Argentina	35	44.297	11,658.000	20,480.729	—
Skupaj	22.667	19,002.033	509,215.059	10.570,993.642	4.511,762.163
Sovjetska Rusija	45.764	71.897.700	147,027.945	51.536,340.000	24.785,448.177

Družbeni davek.

Napačno tolmačenje čl. 76 zakona o neposrednih davkih.

Lansko leto smo poročali o principi-
jelo važni rzsodbi državnega sveta kot
najvišjega upravnega sodišča, s katero je
državni svet zavrnil nepravilno tolmačenje
čl. 76, točka 7 zakona o neposrednih davkih.
Finančna direkcija v Ljubljani je bila namreč
odrekla davčno prostost zadrugam, ki so
poslovale z nečlani. Pri tem se je finančna
direkcija ravnala po navodilih, obseženih v
razpisu ministrstva financ z dne 28. februarja
1930. V teh navodilih je finančno minist-
stvo naštevalo pogoje, katerih se morajo
zadruga držati, če hočejo doseči prostost
plačevanja družbenega davka. Med drugim
je bilo kot pogoj za oprostitev navedeno
tudi to, da mora zadruga poslovati samo
s svojimi člani.

Državni svet je bil z rzsodbo z dne
16. marca 1932, št. 48.644/31 izrekel, da
zakon o neposrednih davkih tega pogoja
ne pozna in da je davčna oblast pogrešila,
ker je poslovanje z nečlani vzela za povod,
da je predpisala družbeni davek.

Navzlic tej rzsodbi državnega sveta je
finančna direkcija v Ljubljani ostala pri svoji
prvotni praksi in je lani predpisala družbeni
davek celi vrsti zadrug, ki so poslovale z
nečlani. Finančna direkcija se je pri tem
opirala na trditev, da poslovanje z nečlani
nasprotuje določilom zadružnega zakona z
dne 9. aprila 1873

Prizadete zadruga so se proti temu po-
stopanju pritožile na finančno ministrstvo,
ki je v tej zadevi sedaj izpremenilo svoje
naziranje in se postavilo na drugačno sta-
lišče, nego ga je zavzemalo doslej.

Na pritožbo Kmetijske nabavne in pro-
dajne zadruga v N. je izdalo finančno mi-
nistrstvo rešenje ž dne 30. julija 1933, št. 67 883. V tem rešenju izjavlja ministrstvo:

„Ne § 1, ne kakšen drug § zadružnega
zakona od 9. aprila 1873 ne odreja izrecno,
da bi morale zadruga, osnovane po tem
zakonu, omejiti poslovanje na lastne člane,
nego je v § 1. navedenega zakona samo
rečeno, da spadajo pod ta zakon društva,
ki imajo za namen s skupnim poslovanjem
podpirati gospodarstvo svojih članov, iz če-
sar pa ne sledi, da bi se poslovanje ne
smelo razširiti tudi na nečlane.

V pravih zadruga je odrejeno, da člani
nadzornega in upravnega odbora ne smejo
dobivati za svoje poslovanje nikakih tantijem
in da se rezervni zaklad v nobenem slučaju
ne sme deliti med člane.

Ker so s tem izpolnjeni vsi pogoji iz
čl. 76/7 zakona o neposrednih davkih, pri-
pada zadrugi, dokler se zadruga dejansko
drži teh pravil, pravica do davčne oprostive
po navedenem členu.

Zaradi tega je davčni oddelek finanč-
nega ministrstva na podlagi čl. 133 zakona
o neposrednih davkih in čl. 12 točka 13
uredbe o organizaciji finančne stroke in
službe rešil, da se odločba finančne direk-
cije kot neosnovana razveljavi.“

Iz našega zadružništva.

Zadružna šola. Letošnji tečaj zadružne
šole se prične dne 16. oktobra. Istega dne
bo dopoldne vpisovanje od 9. do 12. ure.
Pogoj za sprejem je, da je priglašenoc star

najmanj 16 let in da je uspešno dovršil
osnovno šolo. Ob vpisovanju je treba pred-
ložiti rojstni list in zadnje šolsko izpričevalo.
Dalje je treba pri vpisu plačati 200 Din za
šolska skripta in 20 Din vpisnine.

Šola je namenjena v prvi vrsti kmečkim

fantom, ki ostanejo na svojih domovih in ki naj bi kasneje sodelovali pri upravi zadrug kot člani načelstva ali nadzorstva, kot knjigovodje, poslovodje i. t. d. Posebej povdarjamo, da nima zadružna šola namena vzgojevati plačane poklicne uradnike, ampak je namenjena tistim, ki hočejo res delati v podeželskih zadrugah.

Pri sprejemu se bo zlasti oziralo na take, ki jih priporoče podeželske zadruge.

Zadruge naj na to opozore kmečke sinove, ki imajo veselja do zadružnega dela. Tiste, ki se bodo priglasili, naj sporoče čimprej Zadružni zvezi. Na prepozno došle prijave se ne bo mogoče ozirati.

Zadružništvo v državi.

Zadružna Matica v Splitu je na kraju leta 1932 štela 116 včlanjenih zadrug. Med njimi je bilo 45 kreditnih, 15 potrošnih, 39 kmetijskih produktivnih (in sicer vinarskih 10, oljarskih 11, rožmarinskih 9, mlekarske 4, raznih drugih 5), 4 obrtne, 2 živinorejski, 5 čebelarških in 6 raznih drugih. V teku leta je na novo pristopilo 16 zadrug, 1 je bila izključena.

Bilanca za leto 1932 kaže sledeče stanje. Aktiva: naložen denar 2,347.397, vrednostni papirji 70.000.—, dolžniki 2,401.182, inventar 29.440, zaloga tiskovin 44.664 Din. Pasiva: deleži 141.500, vloge v tekočem računu 4,500.490, razni upniki 216.296, rezervni zaklad 34.002, čisti dobiček 395 Din.

Kakor vse gospodarske ustanove, se je tudi Zadružna Matica imela boriti z velikimi neprilikami v denarnem poslovanju. Vloge članic so padle od 5,633.495 na 4,500.490 Din, torej za petino. Nasprotno so se pa tudi krediti znižali za 192.292 Din. Vloge je obrestovala po 7%, za kredite je računala po 11%, v letu 1933 je obojno obrestno mero znižala za 1%.

V svojem letnem poročilu omenja, da so velike težave ob vnovčevanju kmetijskih pridelkov in nizke cene povzročile živahnije poslovanje in boljšo organizacijo proizvodnih zadrug. Te okolnosti so vplivale tudi v tem smislu, da se je osnovalo več novih zadrug. Za oljarske zadruge še vedno obstoji problem skupne proizvodnje in organizacija skupne prodaje. Dalmatinsko domače olje se more prodajati samo na lokalnem trgu, na drugih trgih prihaja v obzir samo fino olje, za katero se dobiva dvakrat višja cena. Zato je neobhodno potrebno, da zadruge povečajo produkcijo finega olja in da poskrbe za skupno prodajo. Zadruge za izdelovanje rožmarinskega olja imajo svojo lastno centralo „Pharos“. Obča gospodarska kriza je vplivala negativno seveda tudi na industrijo rožmarinskega olja. Nizke cene in manjše povpraševanje so povzročile nazadovanje proizvodnje skoro za polovico, kajti produkcija je v teh zadrugah znašala le še okoli 9000 kg. Špansko olje se prodaja mnogo cenejše, ali mu dalmatinsko rožmarinsko olje zaradi svoje kvalitete uspešno konkurira.

Lepe dohodke bi mogli južni kraji dobiti od prodaje zgodnje zelenjave. Par zadrug, ki se bavijo s tem poslom, so dosegle prilične uspehe, ki dajejo upanje, da se bo ta panoga še lepo razvila. Začela se je tudi akcija za boljšo opremo smokey, katerih se suhih proda kakih 70 — 80 vagonov. Dalmatinske smokve prekašajo po vsebini sladkorja, mehкости kože in okusu vse inozemske smokve, ali se zaradi primitivnega postopka pri sušenju in spravljanju prodajajo večinoma za industrijske potrebe. Sedaj se dela na tem, da se smokve pravilno suše in opremijo po grškem vzorcu.

Zadružni savez v Splitu je imel ob koncu l. 1932 v svojem članstvu 177 zadrug, od katerih je bilo 69 kreditnih, 16 nabavnih

in prodajnih, konzumnih, 81 produktivnih raznih tipov, 3 obrtne, 2 stavbinski, 4 razne in 2 središnji. Po statistiki za l. 1931 je bilo v 155 zadrugah 17.381 članov. Te zadruge so imele v posojilih danih članom, 28·4 milijone Din, v blagu 5·3 milijone in ostale imovine 41·3 milijone Din. Članski deleži so znašali 4·7 milijonov, rezervni fondi 5 milijonov, hranilne vloge 45·7 milijonov in druga tuja sredstva 21·3 milijone Din.

Zveza je v svojem delu za povzdigo kmetijstva obračala posebno pažnjo vprašanju vinske krize, izvozu grozdja, pridobivanju semenskega olja in buhača. Aktivno je zveza pomagala pri ustanovitvi centrale vinarških zadrug, katera se je osnovala z njenim sodelovanjem in sodelovanjem Zadrugne Matice v Splitu. Delalo se je tudi na tem, da bi se osnovala centrala za nabavne in prodajne zadruge za skupno nakupovanje blaga; doslej se pa ta načrt ni dal uresničiti.

Bilanca zveze kaže na koncu l. 1932 sledečo sliko (v milijonih Din): med aktivni gotovina 0·8, vrednostni papirji 0·2, dolžniki 24·1, nepremičnine 6; med pasivi: članski deleži 0·5, upniki 29·9 milijonov Din, čisti dobiček 1.427.— Din.

Zadružništvo v inozemstvu.

Nemško konsumno zadružništvo v novih razmerah. Državni minister za gospodarstvo je izdal deželnim vladam okrožnico, da je izključno državni vladi pridržano, izdajati načelne odredbe glede konsumnega zadružništva. Nemške konsumne zadruge upravljajo še sedaj okoli 225 milijonov mark hranilnih vlog in približno 160 milijonov deležev in rezerv, poleg tega upravljajo zadrugne blagovne centrale znatne vrednote v višini okoli 180 milijonov mark. Vse to premoženje bi v naši veljavi izraženo zneslo

nad 8 milijard. Konsumnih društev je okoli 1200 in je v njih vpisanih približno 3·7 milijonov članov. Ako se vzamejo v poštev še njihovi rodbinski člani, se vidi, da je pri konsumni organizaciji udeleženih približno 12 do 15 milijonov ljudi. Narodnim socialistom ni bilo vse eno, v čigavih rokah je ta silna gospodarska organizacija. Zato so tudi na njo obrnili svojo posebno pozornost in se začeli vtikati v vodstvo konsumnih zadrug. S tem so pa močno vznemirili številne vlagatelje, ki so se začele bati za varnost svojih prihrankov, ki so jih imeli naložene pri konsumnih zadrugah. Zaradi obilnih dvigov je organizacija prihajala v čimdalje težji položaj, tako da so nekatera društva bila že prav resno ogrožena. Če bi se bilo dviganje nadaljevalo, bi bili prihranki najrevnejših ljudskih slojev prišli v nevarnost, da bodo izgubljeni. S političnega vidika gledano je bila večina društev v rokah socialnih demokratov. To stanje pa je sedaj odstranjeno, ker so tudi konsumna društva uvrščena v nemško delovno fronto, tako da vlada nima več političnih pomislekov proti članstvu v konsumnih društvih. Vlada zagotavlja tudi, da bo izravnala nasprotstva, ki vladajo med konsumnimi organizacijami in obrtnim srednjim stanom.

Gospodarstvo.

Slovenske banke v letu 1932. Razen Hipotekarne banke jugoslovanskih hranilnic ter Zadrugne banke v Ljubljani so objavili svoje računске zaključke za 1932 vsi slovenski denarni zavodi na delniški podlagi.

Vseh teh zavodov z omejenima dvema je 11. V Ljubljani jih je 7. To so najprej tri velike: Zadrugna gospodarska banka, Ljubljanska kreditna banka in Kreditni zavod. Največja lastna sredstva ima radi visoke glavnice 50 mil. Din Ljubljanska kreditna

banka. Bilančna svota teh zavodov je znašala (v mil. Din, v oklepajih podatki za leto 1931): Ljubljanska kreditna banka 430.05 (298.4), Zadrúžna gospodarska banka 402.5 (473.7) in Kreditni zavod 302.05 (351.7) mil. Pri tem je treba vpoštovati, da se nahaja Ljubljanska kreditna banka pod zaščito od 26. maja 1932 dalje. Izplačevala je vlagateljem po uredbi v kvotah samo obresti njih dobroimetij, dovoljevala pa je tudi kompenzacije med vlagatelji in dolžniki itd. Novih vlog je dobila banka po uveljavljenju uredbe 19.2 mil. Din, pri katerih pa so vpoštovani tudi prenosi z odobrene kvote, katerih vlagatelji niso dvignili. V svrhu reorganizacije je zavod ukinil 4 nerentabilne podružnice in sploh zmanjšal število uradništva. Čistega dobička je bilo brez prenosa iz prejšnjega leta 1.7 mil. Din (1931 4.2 mil. dinarjev). Zadrúžna gospodarska banka je tudi izplačala velike svote vlagateljem in to brez znatne pomoči od zunaj, kar ji je uspelo z mobilizacijo njenih terjatev. Toda kakor pri vseh zavodih gre izterjevanje radi krize počasi. Če se dolžnik čuti količkaj varnega, pa gre v poravnavo in upnik dobi samo del svoje terjatve. Čisti dobiček banke je znašal 1 mil. in se je porabil večinoma za okrepitev rezerv. Znatne svote je izplačal tudi Kreditni zavod z mobilizacijo svojih terjatev. Njegov čisti dobiček znaša 2.3 mil. dinarjev (2.6 mil.) in je zavod zmanjšal svojo dividendo od 10 na 9%.

Nadalje imamo v Ljubljani Prometno banko, ki je izkazala v letu 1932 izgubo samo 6.593 Din v primeri s 46.639 Din v letu 1931. Čisti dobiček Obrtne banke se je zmanjšal od 85.155 na 57.442 Din brez prenosa. Kakor za 1931 tako je tudi dobiček leta 1932 bil porabljen največ za odpise.

Med podeželskim bankami je največja Celjska posojilnica, ki je bila do leta 1923 še zadruga, pa se je tedaj spremenila v del-

niško družbo. Njen čisti dobiček znaša 0.93 (0.84) mil. Din. Velik del dobička se porabi za okrepit v rezerv, ostanek pa za 6% (za 1931 8%) dividendo.

Končno imamo v Slovenski krajini tri denarne zavode, delniške družbe: najstarejša je Dolnjelendavska hranilnica v Dolnji Lendavi z glavnico 1 mil. in vlogami 10.1 mil., nadalje Prekmurska banka v Murški Soboti z glavnico 1.25 mil. Din in vlogami 13.84 in upniki 7.1 mil. Din in končno najmlajša Kreditna banka v Murški Soboti, ki je nastala iz zadruge, z glavnico 1.5 mil. in vlogami 7.8 mil. Din. Tako Dolnjelendavska hranilnica kot Prekmurska banka sta zabeležili lani zmanjšanje čistega dobička: Dolnjelendavska brez prenosa od 133.871 Din na 101.417 Din in Prekmurska banka od 128.897 Din na 45.149 Din. Dolnjelendavska je delila za 1932 5% dividendo. Kreditna banka je za 1931 izkazala še skoro 0.1 mil. čistega dobička in delila 5% dividendo, za 1932 pa je bila izkazana izguba v znesku 12.818 Din.

Splošno je k tem številkam pripomniti, da so skoro vsi zavodi izkazali lani večje ali manjše nazadovanje upnikov in primerno so se znižale tudi aktivne postavke. V kolikor je iz računskih zaključkov razvidno, je imelo 6 bank v Sloveniji pri Narodni banki reeskontnega kredita konec leta 1932 75.959.000 Din (vsa Slovenija 180.1 mil.), konec leta 1931 pa samo 65.524.000 Din in konec 1930 15.989.000 Din.

Regulativne hranilnice leta 1932. Poleg zadrug so bile regulativne hranilnice najvažnejše zbirateljice narodnih prihrankov v Sloveniji. Šele kasneje so se razvile tudi v ostalih pokrajinah države, kjer jih še vedno ustanavljajo na novo.

Po vojni so imele regulativne hranilnice težko nalogo preboleti vojne in povojne nesreče, vendar niso mogle zavzeti več onega

mesta v našem denarstvu, kot so ga imele pred vojno. Leta 1913 je imelo 25 regulativnih hranilnic na slovenskem ozemlju 191.4 milj. zlatih kron vlog, v najboljšem letu po vojni pa je imelo 29 takih zavodov vlog šele 1.269.1 milj. Din in to šele konec leta 1931, ko je splošno doseglo naše denarstvo najvišje bilančne številke.

Zadnja leta je bilo gibanje vlog pri regulativnih hranilnicah naslednje: 1930 1.182.1 milj., 1931 1.269.1 milj. in konec 1932 1.196.8 milj. Din.

Zadnja tri leta so izkazovale regulativne hranilnice tole razdelitev aktiv (v milj. Din):

	1929	1930	1931
gotovina	6.83	7.27	11.74
naložbe	186.34	208.96	171.13
vredn. papirji	47.14	51.71	60.75
posojila			
hipotekarna	214.09	232.32	248.54
menična	54.26	54.11	51.18
občinska	140.10	197.10	258.88
tek. računi	358.93	418.05	446.55

Ta tabela kaže, da so regulativne hranilnice v letu krize posegle najprej za svojimi likvidnostnimi naložbami v denarnih zavodih, nadalje se je že zmanjšal portfelj menic, ki so se v splošnem smatrale za zelo likvidne. Vse druge postavke so pa narasle. Najbolj vzbuja pozornost dvig občinskih posojil. Ko so se razmere na denarnem trgu splošno poslabšale in ni bilo druge mogoče dobiti posojil, so se naravno občine obrnile najprej tja, kjer so mogle vplivati na dovoljevanje posojil. Zato je tudi naslednje leto 1932, ko so razmere bile v začetku še nekoliko ugodne, narasla tudi postavka komunalnih posojil.

Statistika vseh regulativnih hranilnic za 1932 še ni dogotovljena, ker Hranilnica dravske banovine še ni objavila svoje bilance za preteklo leto. Zato se moramo posluževati podatkov samo za 28 regulativnih hranilnic Slovenije. Naslednji pregled nam daje sliko poslovanja teh zavodov v letih 1931 in 1932. (milj. Din):

	1931	1932
gotovina	7.96	6.52
naložbe	146.82	114.63
vredn. papirji	44.87	42.25
Posojila:		
hipotekarna	235.93	224.56
menična	35.18	26.09
občinska	231.83	260.46
tek. računi	382.60	359.64

Pogled na te podatke kaže, da so relativno največjo likvidnost pokazala menična posojila, v še večji meri kot naložbe v denarnih zavodih, ki so se smatrale za prvovrstne, seveda pa menična posojila niso igrala važne vloge.

Iz Belgrada so zadnje dni poročali, da se v ministrstvu za trgovino in industrijo pripravlja nov zakon o regulativnih hranilnicah. Za ta zakon so pripravile regulativne hranilnice že svoje predloge. Novi zakon bo vseboval določila o naložbeni politiki regulativnih hranilnic, nadalje o upravljanju vlog, upravi zavodov itd. Gotovo pa bo moral vsebovati tudi določila o deležu občinskih posojil pri kreditih občinskih hranilnic, da se ne bi občine svojih zavodov preveč posluževale za svoje kredite.

Manufakturo vseh vrst po ugodnih cenah tudi proti plačilu s hranilnimi knjižicami članic „Zadružne zveze“ nudi Oblasilnica za Slovenijo v hiši Gospodarske zveze.